

شرح دعای ابو حمزه ثمالی - جلسه ۱۰ - سال ۱۳۷۵

حضرت آیت الله العظمی جوادی آملی دامت برکاته

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾^۱

یکی از خواسته‌های امام سجاد (سلام الله علیه) در سحرهای ماه مبارک رمضان طبق نقل ابو حمزه ثمالی این است «اللهم اشغلنا بذكرك و اعذنا من سخطك و اجرنا من عذابك و ارزقنا من مواهبك و أنعم علينا من فضلك و ارزقنا حج بيتك و زیاره قبر نبيك صلواتك و رحمتك و مغفرتك و برکاتك و رضوانك علیه و علی اهل بیته»^۲ در عین حال که وجود مبارک امام سجاد از ذات اقدس الهی نجات از دوزخ و رهایی از عواقب تلخ گناه را مسئلت می‌کند یاد و نام خدا را هم از خدا طلب می‌کند درخواست می‌کند. بعد از تخلیه از گناه، نوبت به تجلیه و تخلیه می‌رسد در خیلی از جمله‌ها اول بخشایش گناه را طلب می‌کند بعد حلیه نام و یاد الهی را {طلب می‌کند} عرض می‌کند خدایا ما را به نام خودت مشغول بکن که یاد تو در دل و نام تو بر لب. در صحیفه سجادیه این چنین عرض می‌کند «یا من ذکره شرفٌ للذاکرین و اشغل قلوبنا بذكرك عن ذکر من سواک»^۳ پروردگارا ای کسی که یاد تو شرف کسانی است که به نام تو و یاد تو به سر می‌برند یعنی اگر کسی یاد تو را در قلب خود احیاء کرده است آن قلب قلب شریف است و اگر دلی ظرف یاد تو نبود از شرف غیبی و الهی طرفی نبسته است عرض می‌کند

۱. سوره غافر، آیه ۶۰.

۲. اقبال الاعمال، ص ۷۰.

۳. صحیفه سجادیه، ص ۶۲.

خدایا ای کسی که یاد او و نام او شرف است برای ذاکر قلب ما را به نام خودت مشغول کن و دل ما را از هر یاد و نامی اعراض بده که صحنه نفس ما صحنه نام و یاد تو باشد در بحث‌های آینده - به خواست خدا - خواهیم داشت که امام سجاد (سلام الله علیه) عرض می‌کند دل ما را لبریز از خشیت خود و همچنین محبت خود قرار بده این ذکر مستوعب باعث آن خشیت غالب یا محبت غالب می‌شود اگر انسان دائماً به یاد حق بود فقط از او می‌هراسد و به او امیدوار است و اگر دائماً به او امیدوار بود و از او هراسناک بود کم کم دائماً به او مهر می‌ورزد و نام و یاد غیر او را از دل بیرون می‌کند و اگر دائماً به نام و یاد او به سر برد و فقط به او مهر ورزید قلبش متیم به حب الهی خواهد شد که کم کم به محدوده حیمان فرشتگان بار می‌یابد آنچه که در دعای کامل آمده است که «قلبی بمحبک متیماً»^۴ این بعد از آن است که انسان اول قلبش را به نام خدا و یاد خدا متذکر کرد بعد در خوف و رجاء موحد شد بعد محب خدا شد بعد محبوب خدا. اگر چنانچه تمام قلب محب خدا بود و متیم به حب الهی شد آن‌گاه چنین قلبی هم محبوب ذات اقدس الهی است در این جمله‌های دعای ابو حمزه ثمالی امام سجاد (سلام الله علیه) به خدا عرض می‌کند پروردگارا ما را به نام خودت مشغول بکن چه این که در زیارت امین الله هم این چنین است که قلوب ما را «مشغولة عن الدنيا {و فارقة عن الدنيا} بحمدك {و ذكرك} و ثنائك»^۵ ما را به نام خودت مشغول بکن و از ذکر دنیا و آنچه رأس کل خطیئه است ما را باز بدار «و أعذنا من سخطك» ما را از انتقام و خشم خودت پناه بده و ما را از عذابت نجات بده و از مواهبت برخوردار بفرما و فضلت را بر ما به عنوان نعمت‌های الهی ارزانی بدار آن‌گاه حج خانه خدا و زیارت مواقف شریفه حرم مطهر پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و ائمه معصومین (سلام الله علیه) مورد درخواست است. آن روز که امام سجاد (سلام الله علیه) این دعاها را ایراد می‌کردند سخن از بقیع و ائمه بقیع و مشاهد مشرفه در بقیع نبود البته شهدای دیگر، مؤمنین و مؤمنات در مدینه

۴. مصباح المتعجد، ج ۲، ص ۸۵۰.

۵. اقبال الاعمال، ص ۴۷۰.

مدفون بودند اما سخن از ائمه بقیع نبود ولی الآن که پیروان قرآن و عترت این دعاها را در سحرهای ماه مبارک رمضان تلاوت و قرائت می‌کنند منظورشان این خواهد بود که ما مدینه مشرف بشویم هم حرم مطهر پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را زیارت کنیم هم ائمه بقیع را و هم قبور مؤمنین را و هم قبور شهدای احد را و مانند آن. عرض می‌کند پروردگارا تو نزدیکی دور نیستی و جواب می‌دهی کسی را نا امید نمی‌کنی توفیقی بده که ما به طاعت تو عمل بکنیم و بر ملت تو و بر سنت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بمیریم این که عرض می‌کنیم «و توفنا علی ملتک»^۶ این در حقیقت عمل به وصیت یعقوب و ابراهیم (سلام الله علیهما) است این بزرگواران فرزندان ظاهری و باطنی خود را توصیه کردند که بر ملت الهی بمیرند مثلاً جریان یعقوب این چنین است که به فرزندان خود فرمود ﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾^۷ یعنی بکوشید که مسلمان بمیرید همین وصیت را قبل از یعقوب ابراهیم خلیل (سلام الله علیه) هم به فرزندان خود کرده است و چون مسلمانهای راستین فرزندان ابراهیم خلیل اند ﴿مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ﴾^۸ که در بخش پایانی سوره مبارکه حج است نشان می‌دهد که همه مسلمانها فرزندان ابراهیم خلیل آن بت شکن تاریخ‌اند اگر مسلمانها فرزندان ابراهیم خلیل اند باید به وصیت پدرشان عمل کنند وجود مبارك خلیل حق، به ما وصیت کرد که سعی کنید اسلام را به همراهمان به برزخ و قیامت ببرید اگر کسی ایمان مستودع داشته باشد - معاذ الله - در پایان عمر بی ایمان می‌میرد آن‌گاه عرض می‌کند «اللهم صل علی محمد و آل محمد و ﴿اغفر لی و لوالدی﴾ و ﴿ارحمهما کما ربیانی صغیراً﴾^۹ واجزهما بالأحسان احساناً و بالسیئات غفراناً»^{۱۰} پروردگارا مرا بیامرزد پدر و مادر مرا بیامرزد

۶. اقبال الاعمال، ص ۷۰.

۷. سوره بقره آیه ۱۳۲.

۸. سوره حج، آیه ۷۸.

۹. سوره اسراء، آیه ۲۴.

۱۰. اقبال الاعمال، ص ۷۰.

آنها را مورد رحم و مهر قرار بده همان طور که آنها در کودکی به لطف و احسان تو مرا پروراندند آنها را هم مورد رحمت قرار بده و آنها اگر کار خیر کردند در قبال احسان شان احسان بده و اگر سیئه‌ای داشتند خدای ناکرده آنها را هم ببخش گرچه پدر و مادر جزء مجاری فیض إله هستند اما يك انسانی که خدا را می‌خواند به عنوان مبدء و منعم کل او دیداش درباره جهان این نیست که ذات اقدس إلهی فاعل بعید است و موجودات دیگر فاعل قریب چه اینکه دید او این نیست که خداوند فاعل به معنای «ما منه» است یعنی فاعل الهی و موجد و دیگران فاعل به معنای «ما به» اند یعنی علت معده چون بالأخره اگر دیگران فاعل قریب باشند خدا فاعل بعید یا دیگران فاعل «ما به» باشند خدا فاعل «ما منه» یعنی دیگران وسیله باشند خدا مبدء فاعلی باز يك بینوتی و تعددی هست اما اگر دیگران را مجاری فیض بدانیم و مظاهر بدانیم دیگر هیچ مشکلی پیش نمی‌آید

پروردگارا پدر و مادر ما مظهر فیض تو بودند تو آنها را رحم بکن همه مؤمنین و مؤمنات زنده و مرده آنها را بیامرز و بین ما و بین آنها در خیرات تبعیتی برقرار کن هر خیراتی که آنها انجام دادند ما انجام بدهیم هر خیری هم که نصیب آنها می‌شود نصیب ما هم بشود.

«غفر الله لنا و لكم و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته»